

POSTANOWIENIE

Dnia 28 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa A. C.

przeciwko Z. C.

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w W.

o rozwiązanie przysposobienia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 września 2018 r.,

zażalenia powoda na wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 27 września 2017 r., sygn. akt VI Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym sprawę w instancji.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 września 2017 r. Sąd Okręgowy w W., po rozpoznaniu apelacji powoda A. C. od wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 1 lipca 2015 r. oddalającego jego powództwo przeciwko Z. C. o rozwiązanie przysposobienia, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Z uzasadnienia tego rozstrzygnięcia wynika, że Sąd Okręgowy uznał,

iż sąd pierwszej instancji wyrokował „przedwcześnie, bo bez poczynienia ustaleń w zakresie problematyki jurysdykcji sądu polskiego ewentualnie zastosowania właściwego (polskiego bądź obcego) prawa materialnego”. Z ustalonych bowiem okoliczności wynikało, że powód ma obywatelstwo włoskie, pozwana polskie, a nie przeprowadzono postępowania zmierzającego do ustalenia istnienia jurysdykcji sądów polskich, nie zbadano również, jakie prawo materialne ma być podstawą rozstrzygnięcia, a wyrokowanie przez Sąd pierwszej instancji na podstawie polskiego prawa materialnego nie znajduje uzasadnienia w rozważaniach tego Sądu. Ponadto w aktach sprawy brak jest potwierdzenia odbioru odpisu pozwu przez stronę pozwaną, a także postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone „w sposób nazbyt ograniczony”. Ten stan rzeczy uzasadniał wnioskowanie, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, co uzasadniało uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu złożonym w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. na wyrok Sądu Okręgowego, powód domagając się jego uchylenia zakwestionował jego wnioskowanie o nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W celu przeciwdziałania bezzasadnemu uchylaniu przez sądy odwoławcze zaskarżonych apelacją wyroków i przekazywaniu spraw do ponownego rozpoznania sądom pierwszej instancji mimo braku przewidzianych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przesłanek, ustawodawca dopuścił zażalenie do Sądu Najwyższego na kasatoryjne orzeczenia sądu drugiej instancji. Zażalenie to służy kontroli prawidłowości sposobu rozstrzygnięcia, przez wybór orzeczenia kasatoryjnego, które to orzeczenie może jednakowoż zostać wydane wyłącznie w razie wystąpienia przesłanek wskazanych w powołanych przepisach. Zgodnie z ich treścią, orzeczenie kasatoryjne może zostać wydane tylko w razie nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.) oraz w razie nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy lub konieczności przeprowadzenia w sprawie postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Jak wskazano, Sąd Okręgowy uchylił wyrok Sądu Rejonowego z wielu przyczyn, które podsumował jako nierozpoznanie istoty sprawy. Żadna z przytoczonych przez Sąd Okręgowy okoliczności, ani samodzielnie ani jako suma, takiego wniosku nie usprawiedliwia.

W odniesieniu do zagadnienia istnienia jurysdykcji krajowej, Sąd Okręgowy przeoczył, że sam powołał orzecznictwo, z którego wynikało, że badania jurysdykcji sąd ma obowiązek dokonywać z urzędu, na każdym etapie postępowania. Oznaczało to, że również Sąd Okręgowy rozpoznając apelację powoda miał obowiązek zbadać czy w sprawie istnieje jurysdykcja krajowa. Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 1099 § 1 k.p.c., brak jurysdykcji krajowej sąd bierze pod rozwagę w każdym stanie sprawy, a w razie stwierdzenia braku jurysdykcji krajowej - odrzuca pozew albo wniosek, z zastrzeżeniem art. 1104 § 2 lub art. 1105 § 6 k.p.c., natomiast, w myśl § 2 tego artykułu, brak jurysdykcji krajowej stanowi przyczynę nieważności postępowania. Rygoryzm powołanego przepisu, wynikający z podyktowanego interesem publicznym obowiązku respektowania przez sądy polskie swojej właściwości międzynarodowej, przesądza, że ustalenie istnienia jurysdykcji krajowej następuje z urzędu. Obowiązek sądu działania z urzędu oznacza zatem, że kwestia istnienia tej bezwzględnej przesłanki procesowej powinna być przedmiotem badania i oceny sądu rozstrzygającego sprawę na każdym etapie postępowania.

Biorąc pod uwagę, że postępowanie apelacyjne, w warunkach obowiązującej w aktualnym porządku prawnym systemie apelacji pełnej, obejmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy, sąd odwoławczy, kontynuując postępowanie przed sądem pierwszej instancji, rozpoznaje sprawę na nowo w sposób w zasadzie nieograniczony (art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.). Stąd też Sąd Okręgowy wątpiąc w prawidłowość oceny Sądu pierwszej instancji co do tego, że w sprawie ma zastosowanie polskie prawo materialne, miał obowiązek zbadania czy zastosowano właściwe prawo materialne, oczywiście w granicach dokonanych ustaleń faktycznych, jeżeli nie zostały w apelacji skutecznie zakwestionowane (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego wpisana do księgi zasad prawnych, z dnia 31 stycznia 2008 r. III CZP 49/07, OSNC z 2008 r., z. 6, poz. 55). Obowiązek stosowania właściwego prawa materialnego z urzędu oznacza

obowiązek stosowania nie tylko prawa polskiego ale również obcego prawa materialnego, jeżeli to obce prawo materialne jest prawem właściwym. Tak więc Sąd drugiej instancji powinien sam ustalić, jakie prawo jest właściwe w sprawie, stwierdzić treści tego prawa, a następnie je zastosować (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2007 r., II CSK 60/07, OSNC z 2008 r., z. 5, poz. 53). Chodzi bowiem o właściwą podstawę prawną decyzji sądu. Dopiero w sytuacji gdy treść prawa obcego będzie wskazywać na potrzebę przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, może powstać potrzeba uchylenia wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Bez stwierdzenia treści nowej podstawy prawnej uchylenie wyroku z przekazaniem sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania narusza przepis art. 386 § 4 k.p.c.

Uchylenie zaskarżonego apelacją wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania z potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego jest dopuszczalne, jak stanowi art. 386 § 4 k.p.c., tylko wówczas gdy zachodzi potrzeba przeprowadzenia tego postępowania w całości, a nie wówczas gdy, jak stwierdził Sąd Okręgowy, postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone „w sposób nazbyt ograniczony”. Uprawnienie sądu drugiej instancji do wydania orzeczenia kasatoryjnego w razie potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego w znacznej części, art. 386 § 4 k.p.c. przewidywał do dnia 1 lipca 2000 r., przepis ten uległ jednak zmianie w wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554). Obecnie więc takie uprawnienie sądowi drugiej instancji nie przysługuje.

Zakres pojęcia „nierozpoznania istoty sprawy” Sąd Okręgowy obszernie wyjaśnił na stronie czwartej swojego uzasadnienia i nie powinno budzić wątpliwości, że w rozpoznawanej sprawie stan taki nie wystąpił.

W odniesieniu do twierdzenia o braku w aktach dowodu doręczenia stronie pozwanej odpisu pozwu, zauważyć należy, że nie jest to podstawa do uchylenia

zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, tym bardziej, że w okolicznościach sprawy doręczenie pozwu i w związku z tym podjęcie skutecznej obrony praw pozwanej nie powinno budzić wątpliwości. Pozwana przez pięć lat procesu była reprezentowana jako małoletnia przez ustanowionego przez sąd kuratora, a na rozprawie apelacyjnej, jako osoba już pełnoletnia, stawiała się osobiście.

Wadliwość zaskarżonego zażaleniem wyroku nakazywała jego uchylenie, co Sąd Najwyższy mając na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

aj